

مکمل راهنمای معلم درس هنر

پایه اول تا سوم

"گروه جسمی - حرکتی"

معاونت برنامه ریزی آموزشی و توان بخشی

سال تحصیلی ۹۳-۹۲

فصل اول

دانشجوی های معلم

کودکی که از نظر جسمانی سالم است به دلیل طی کردن مراحل رشد خود به صورت طبیعی، در فراگیری مهارت‌های هنری مشکل خاصی ندارد، در مقابل یک کودک معلول جسمی-حرکتی به دلیل مشکلات خاص خود محرک‌های حسی مناسب و کافی را از محیط اطراف خود دریافت نمی‌کند و از لحاظ تجربه، تعامل اجتماعی و تعادل جویبی و متعاقب آن برای کسب مهارت‌های هنری دچار مشکل می‌شود. بدین منظور جهت تسهیل در امر آموزش هنر این کودکان، نیاز به شیوه‌ها و روش‌های مناسب‌سازی شده می‌باشد. از آنجایی که مبنای آموزش دانش‌آموزان جسمی-حرکتی بر اساس تفاوت‌های فردی آن‌ها است لذا به منظور استفاده بهینه دانش‌آموزان معلول جسمی-حرکتی از ساعت‌های مربوط به درس هنر، همکاران گرامی می‌توانند از راهکارهای ذیل بهره‌گیرند.

۱- استفاده از وسایل کمکی و ابزارهای نوشتن:

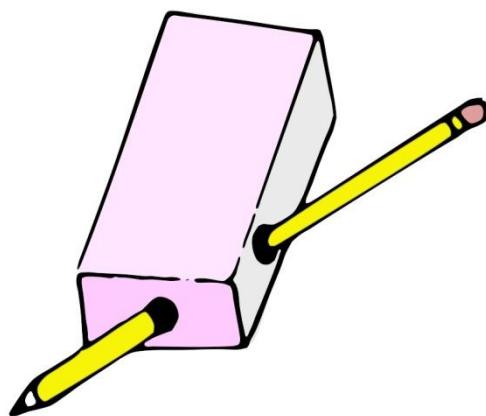
ابزارهای نوشتن برای دانش‌آموزانی که توانایی نوشتن نداشته یا مشکلاتی در استفاده از مداد یا خودکار دارند ساخته شده است. این ابزارها انواع مختلفی دارد و با توجه به مشکلات کودک انتخاب می‌شود. انواع بریس‌ها^۱، گیره‌ها^۲، رایانه و با انواع صفحه‌کلید و موس‌های مناسب‌سازی شده برای معلولین جسمی-حرکتی و... از نمونه‌هایی از ابزارهای کمکی برای نوشتن می‌باشند که در انجام فعالیت‌های هنری نیز قابل استفاده هستند. علاوه بر این گاه با استفاده از وسایل بسیار ساده و ارزان می‌توان ابزار و وسایل کمکی را در منزل یا کلاس تهیه کرد.

تصویر ۱-۱:

آسان نمودن در دست‌گیری مداد با استفاده از یک مداد پاک‌کن، برای ایجاد پهنا و کلفتی در قسمتی که کودک مداد را می‌گیرد.

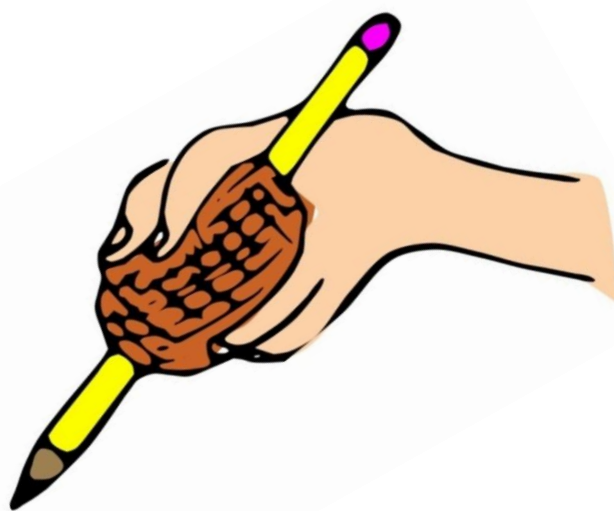
^۱- بریس‌ها: ابزارهایی هستند که پوشیدن آن‌ها کمک می‌کند تا فرد مداد را آسان‌تر در دست‌نگه دارد.

^۲- گیره‌ها: ابزارهایی هستند که در نگه‌داشتن مداد و سایر ابزارهای نوشتن و کنترل بیشتر بر روی آن‌ها، به دانش‌آموزان کمک می‌کند.

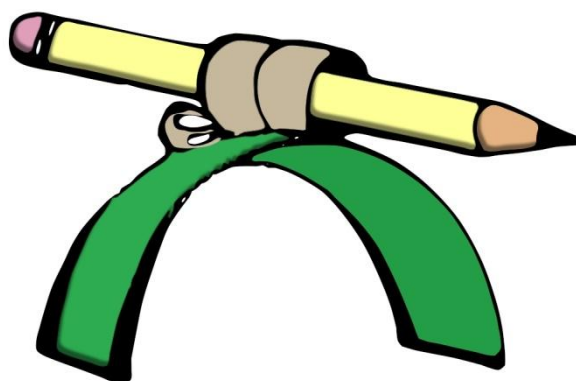
تصویر ۲-۱:

تهیه یک دستگیره کلفت که امکان گرفتن و کنترل بهتر را برای دانش آموز فراهم می کند از دیگر وسایل کمکی برای نگهداشتن مداد ، قلم یا قلم مو است. استفاده از مدادهایی با کلفتی بیش از حد برای بسیاری از گروه ها مفید هستند . این کلفتی را می توان با گذاشتن لایه ای از لاستیک نرم ، پلاستیک ، چوب پنبه ، خمیرهای مجسمه سازی و غیره دور مداد ایجاد کرد.

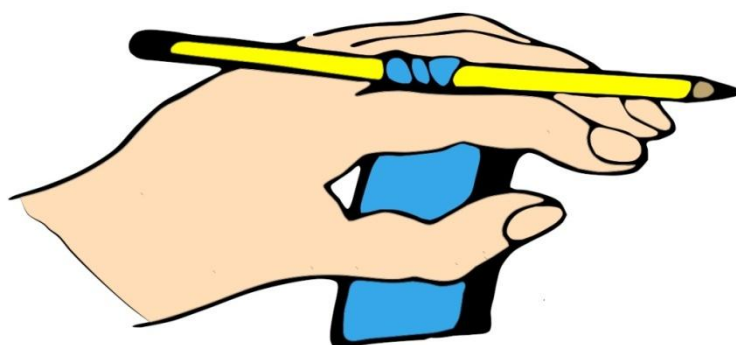

تصویر ۳-۱:

تکه ای از لاستیک را به لوله ای که مانند شکل برش خورده ببندید.

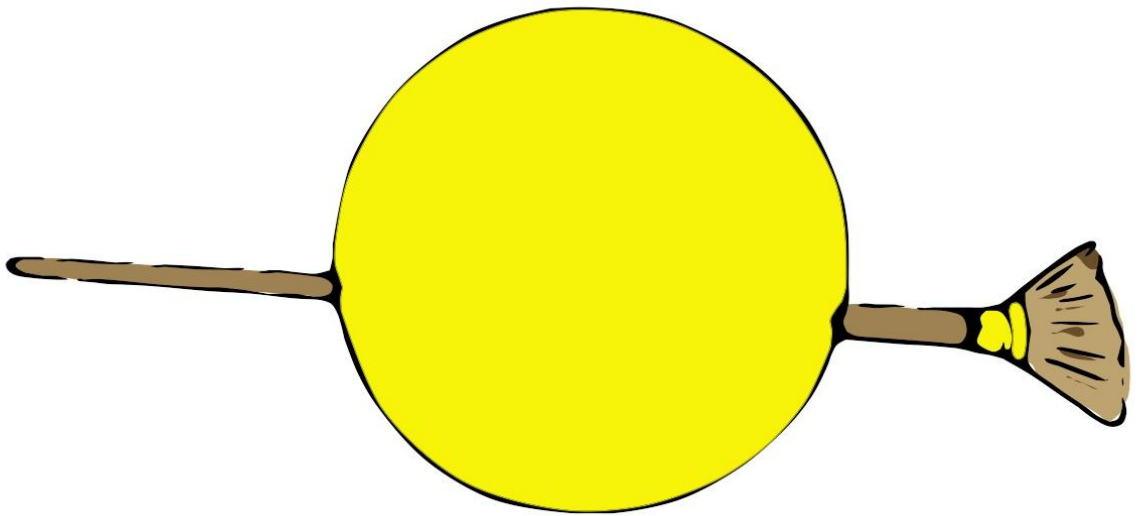
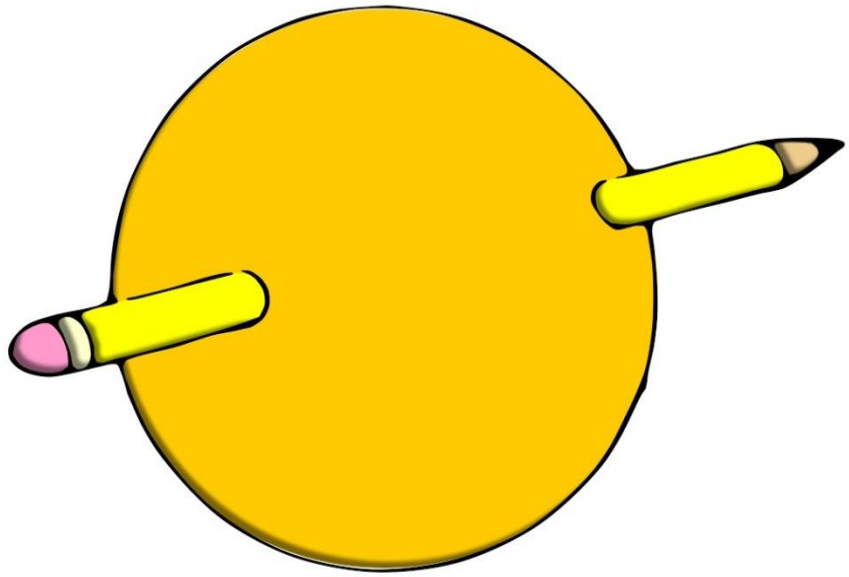

با قراردادن مداد در گره‌های لاستیک از مداد به این شکل استفاده کنید.

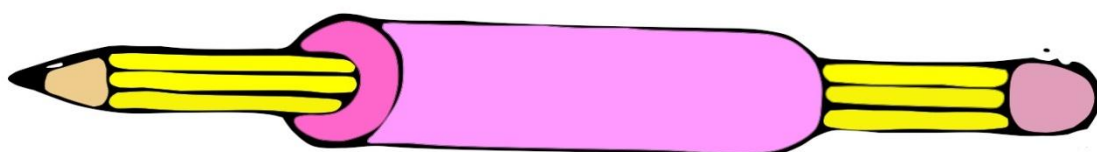
تصویر ۴-۱:

توپ کوچکی را سوراخ کنید و داخل آن را با شن، ارزن، گندم و مانند آن پر کنید، تا به حد لازم سنگین شود. سپس مداد و یا قلم مو را از داخل آن عبور دهید. انگشتان به هنگام استفاده از این توپ باز و گسترده می‌شوند. این کار رفلکس چنگ زدن را فعال می‌کند. رفلکس بزرگ چنگ زدن دست ممکن است مشکلات و ضعف استفاده از میچ و انگشتان را در نوشتن کاهش دهد.

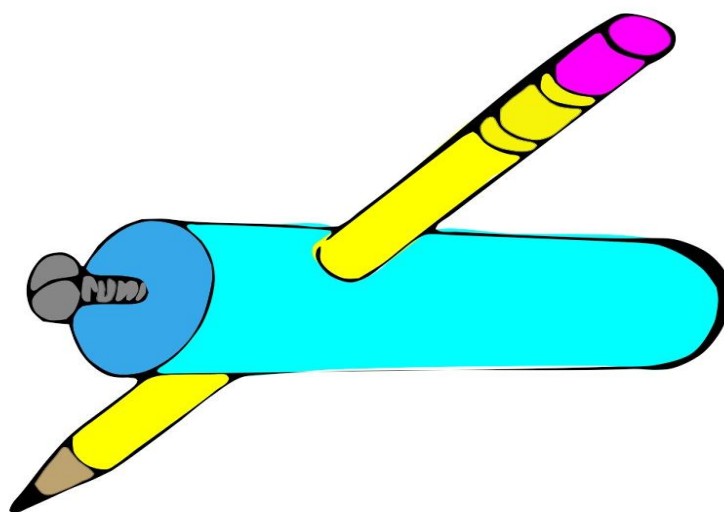
تصویر ۵-۱:

با قراردادن مداد در غلاف (روکش) لاستیکی آن کلف تر می‌شود و به این ترتیب کودک مداد را آن قدر سفت و محکم نمی‌گیرد تا منجر به گرفتگی عضلاتش شود.

تصویر ۶-۱:

استفاده از تکه‌ای چوبی و توخالی و یک پیچ برای نگهداری مداد

تصویر ۷-۱:

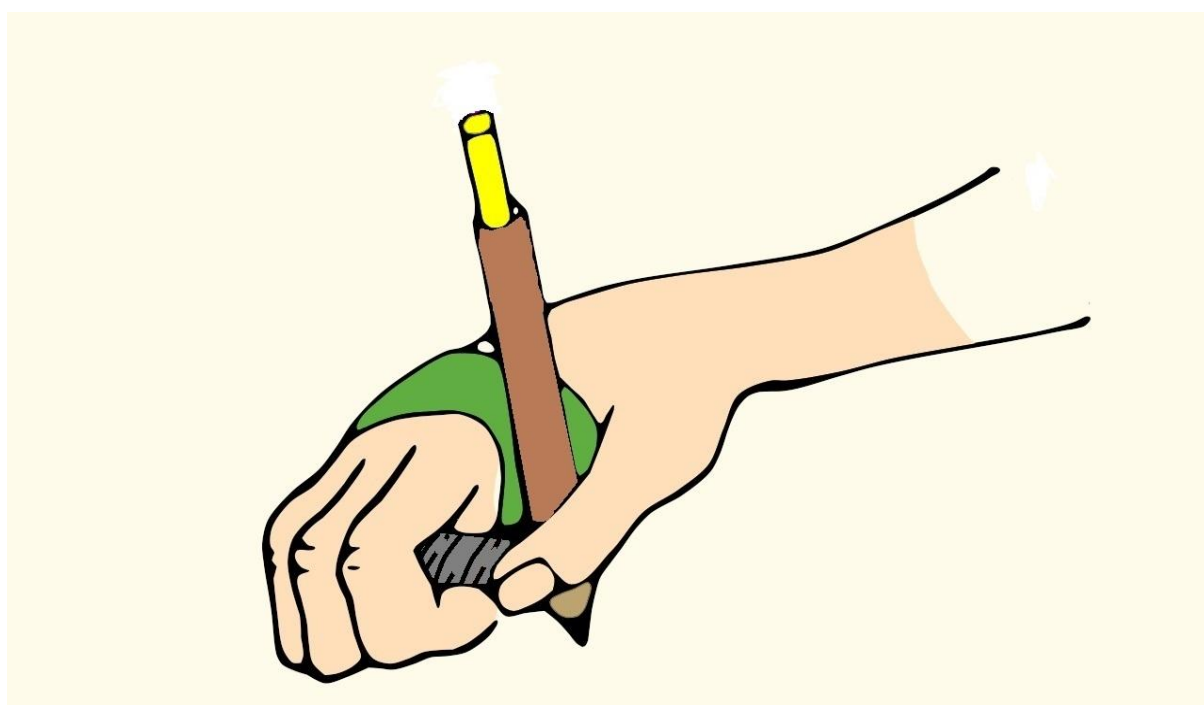
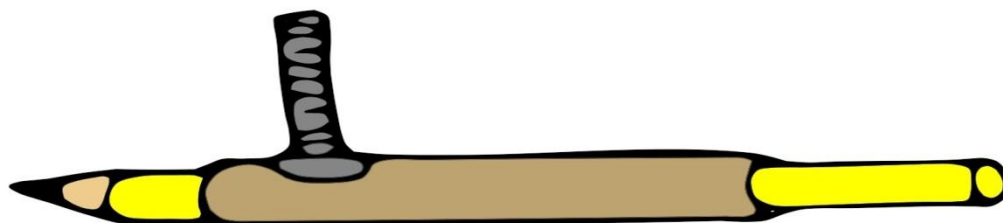
استفاده از تیوپ ماشین

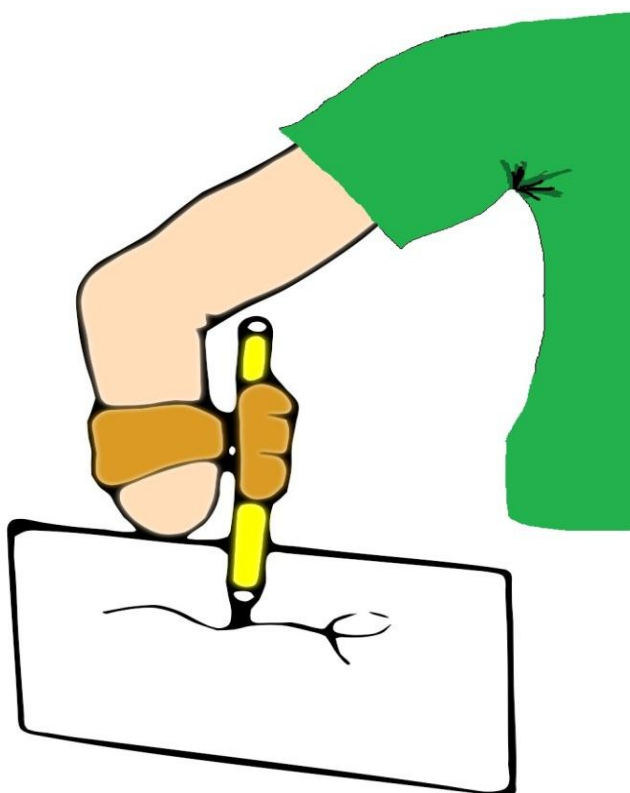
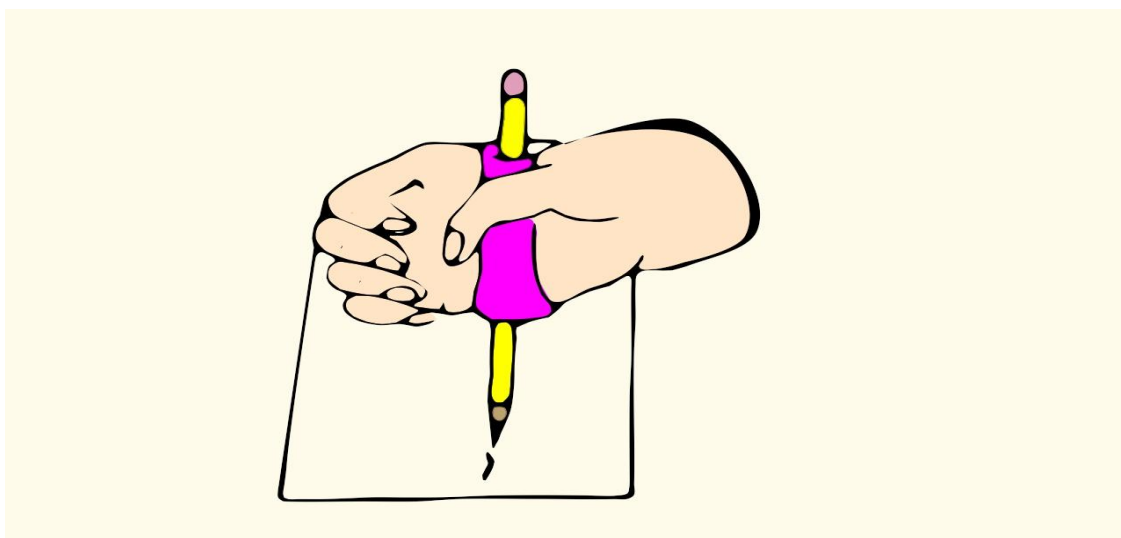
تصویر ۸-۱:

جوش دادن یک لوله فلزی به یک تکه که با نوار در دست محکم می شود.

تصویر ۹-۱:

استفاده از نوار برای دست فاقد انگشت

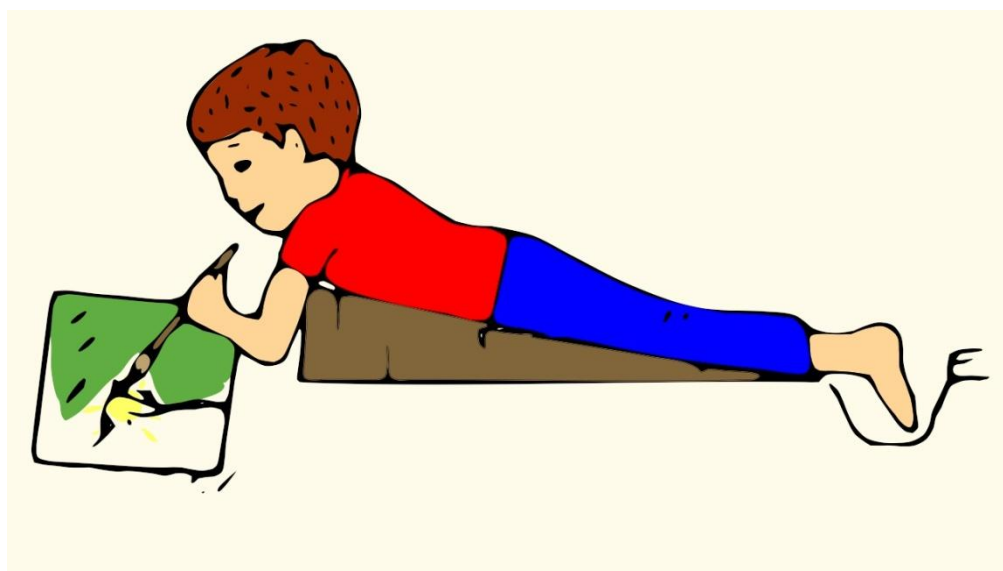

تصویر ۱۰-۱:

استفاده از یک تکیه گاه شیب دار می تواند مفید باشد.

اگر پا آویزان باشد از سفتی عضلات جلوگیری می کند.

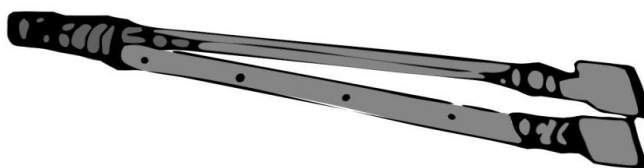
تصویر ۱۱-۱:

- برخی مواقع لازم است صفحه نقاشی یا مقوا را روی میز ثابت کنید. برای این کار می‌توانید از نوار چسب، گیره، تخته شاستی و... استفاده کنید.

۱۲-۱- وسیله کمکی برای گرفتن و برداشتن:

از یک انبر پلاستیکی یا ابزاری مانند آن می‌توان برای برداشتن مهره‌ها، پولک، منجوق و... استفاده کرد. کسب مهارت‌های لازم برای انجام فعالیت‌ها را از ساده به مشکل طراحی کنید. برای آموزش به دانش‌آموزان می‌توانید ابتدا از مهره‌های بزرگ شروع کرد، سپس مهره‌های کوچک‌تر را در اختیار آن‌ها گذاشت.

۲- توجه به نیروی گرفتن انگشتان برای تشخیص دست برتر:

دانش آموزانی که مبتلا به آسیب دو طرفه هستند به طور عادی دستی که کمتر آسیب دیده را به کار می‌گیرد و از دست دیگر برای تکیه گاه استفاده می‌کند، اغلب کودکان مبتلا به آسیب مغزی برتری طرفی در دست‌ها ندارند و برای نوشتن دست از چپ به راست و عکس آن تغییر می‌کند که اصطلاحاً "بی ثباتی" نامیده می‌شود. کودکان دارای برتری بی ثباتی غالباً "در ادراک فضایی و جهت یابی نیز مشکلاتی دارند بنابراین به دانش آموز یاد بدهید از دست غیر برتر خود برای نگه داشتن کاغذ استفاده کند و برای نوشتن و نقاشی دست غالب را به کار گیرد. برای مشخص شدن دست غالب و برتر در دانش آموزان لازم است ابتدا سرعت کار را در انجام تکالیف در هر دو دست مقایسه کنید. یعنی ابتدا یک تکلیف را با استفاده از دست راست و سپس همان تکلیف را با دست چپ به کودک بدهید. دستی که سریع‌تر کار می‌کند معمولاً "دست برتر است. همچنین می‌توانید دو کپه بلوک را جلوی کودک بگذارید یکی را جلوی دست چپ و یکی را جلوی دست راست قرار دهید. توجه کنید کودک با کدام دست همه‌ی بلوک‌ها را در یک کپه می‌گذارد. دستی که نیروی گرفتن در آن بهتر رشد یافته باشد طبیعتاً "برتر است.

۳- استفاده از وسایل نقاشی و رنگ آمیزی روان:

مدادهای نرم ۳ مخصوص طراحی (گروه B مانند B2, B3 و...)، رنگ انگشتی، مداد شمعی، ماژیک‌های نمدی و ماژیک‌های پهن که دست‌گیری آسان‌تری دارند، استفاده از قلم‌موهای نرم که در سایزهای مختلف موجود است، استفاده از رنگ‌های روغنی که حلال آن آب باشد و... از دیگر ابزارهای مفید برای دانش آموزان با مشکل جسمی-حرکتی در درس هنر می‌باشد.

۴- استفاده از دیگر اندام‌ها:

کودکانی که قادر به استفاده از دست‌های خود نیستند اغلب با دهان و یا با پاهای خود مداد را می‌گیرند یا از "وسایل کمکی"، برای نوشتن استفاده می‌کنند. در صورتی که برای دانش‌آموز پایه اول به علت پیشینه کم آموزشی تاکنون مناسب‌سازی در این رابطه توسط خانواده انجام نشده است، می‌توانید با مشورت کادر توان-

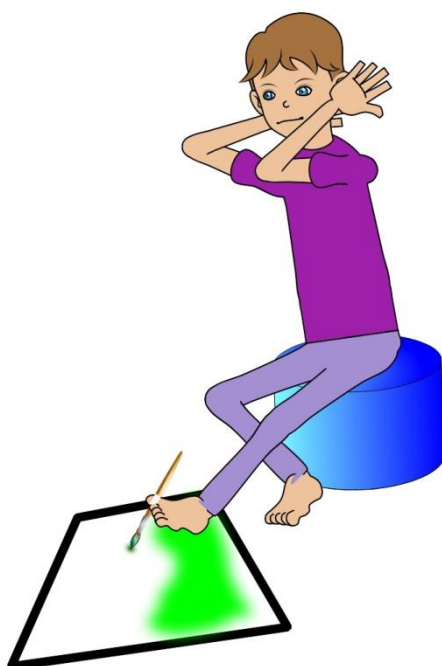
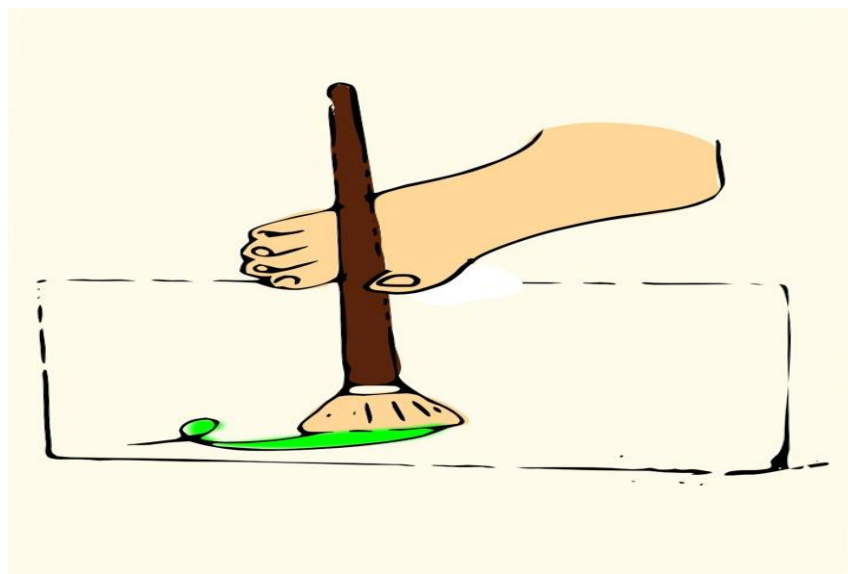
---

^۳- استفاده از مدادهای نرم و کلفت بهتر از انواع دیگر است. نرم برای این که دانش‌آموز مجبور نباشد به کاغذ محکم فشار بیاورد و تنه کلفت برای آسان گرفتن مداد در دست کودک. علاوه بر این مدادهای نرم خطوط پر رنگ‌تری را روی کاغذ ایجاد می‌کنند و برای دانش‌آموز معلول جسمی-حرکتی که توانایی وارد کردن فشار مناسب بر روی مداد را ندارد بسیار مفید است.

بخشی مدرسه و اطلاع رسانی به اولیا در انجام این امر مهم دانش آموز را یاری دهید و مقدمات نقاشی کردن و یا نوشتن به این شیوه را فراهم کنید.

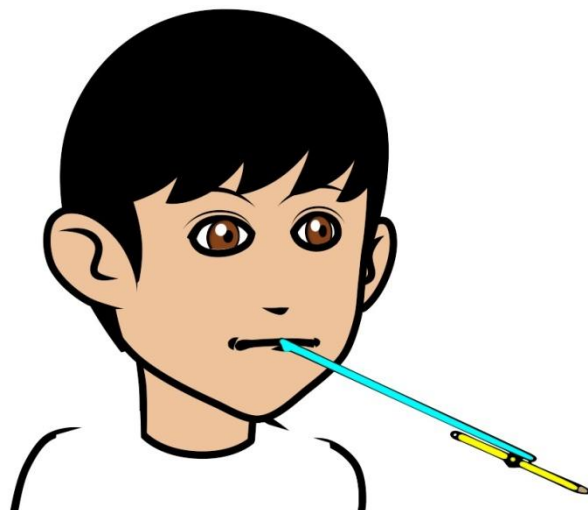
تصویر ۱-۴:

برخی از دانش آموزان نمی توانند از دست های خود استفاده کنند اما ممکن است با انجام تمرین مستمر روی پاهای خود کنترل خوبی داشته باشند.

تصویر ۲-۴:

برخی از دانش آموزان روی حرکات سر کنترل بهتری دارند. برخی دیگر می توانند به راحتی از یک چوب در دهان استفاده کنند. چوب دهان می تواند بسیار ساده باشد. یک دهنی قابل کنترل با لب و دندان ها که به وسیله ی آن دانش آموز می تواند بنویسد یا اشاره کند.

امتیاز چوب دهان این است که به آسانی قابل حمل می باشد و دانش آموز می تواند بدون کمک آن را در دهان بگذارد و دوباره بیرون بیاورد.

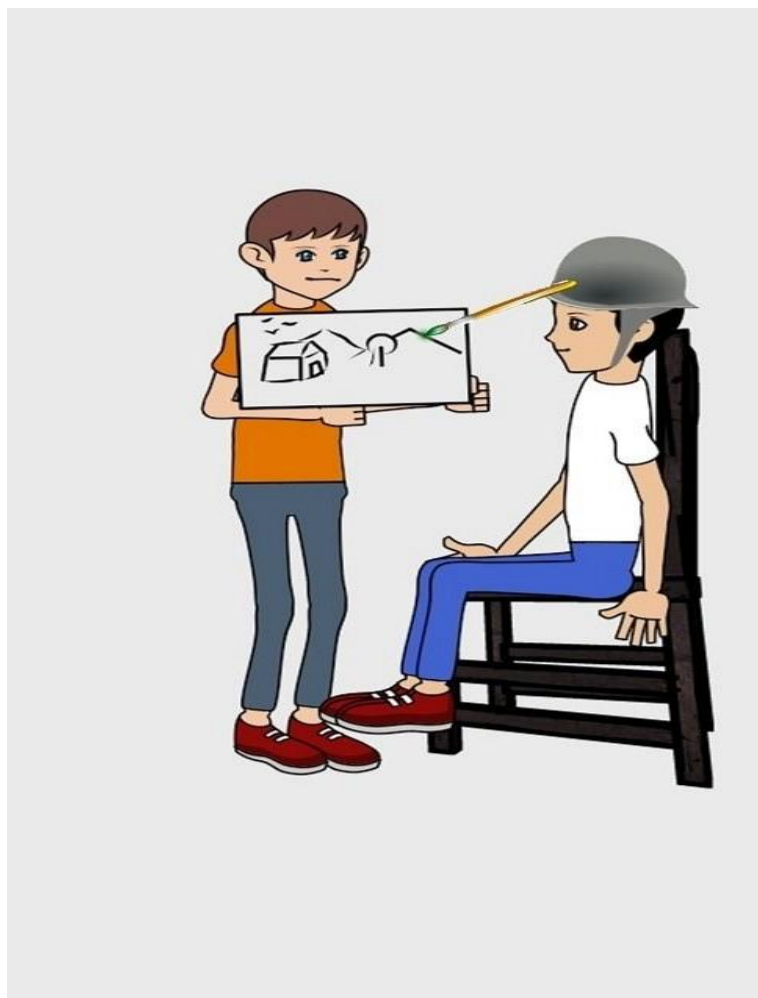

البته اشکال و نقص آن هم این است که مانع صحبت کردن فرد شده و کاربرد آن مستلزم حرکت دهان و کنترل سر به میزان خوبی می باشد.

تصویر ۳-۴:

استفاده از چوبی که به پیشانی بسته شده:

چوب پیشانی به کنترل سر به میزان کمتری نیاز دارد اما دانش آموز در گذاشتن و برداشتن آن نیاز به کمک دارد. می توان چوب پیشانی را با کمک کلاه ایمنی دوچرخه ساخت. سپس یک قلم موی نقاشی یا انواع مداد را به این چوب متصل کرد تا کودک بتواند چیزی را ترسیم کرده یا بنویسد.

۵- محروم نشدن دانش آموزان از فعالیت‌های هنری:

دانش آموزانی که به هیچ طریق قادر به استفاده از وسایل نقاشی و یا کمکی نیستند در صورتی که تمایل به کشیدن نقاشی دارند، نباید از انجام فعالیت‌های مربوطه محروم شوند، این گروه از دانش آموزان می‌توانند در گفت‌وگوها شرکت کنند و نظرات خود را در مورد نقاشی دیگر دانش آموزان بیان کنند، همچنین می‌توانند ایده خود را مطرح و با کمک شخص دیگری نقاشی بکشند و در سایر فعالیت‌های هنری مانند شعر و سرود، نمایش و ... نقش پررنگ‌تری ایفا کنند.

علاوه بر این می‌توانید مانند توصیه پاراگراف آخر صفحه ۷۵ (بند ۷) کتاب "راهنمای درس هنر اول تا سوم" تألیف سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی عمل کنید و کودکان پایه اول را تشویق کنید تا شکل‌های محیط خود را پیدا کنند و نام هر یک را بگویند، ویژگی‌ها و تفاوت‌های آن‌ها را تشخیص داده و در مورد آن گفت‌وگو کنند. رنگ‌ها را بشناسند و بدانند هر چیز چه رنگی است (آموزش شش رنگ در پایه اول الزامی است).

۶- گفت‌وگو و اظهار نظر در پایان هر جلسه :

در پایان هر جلسه چند دقیقه را به ارزش یابی فعالیت‌ها اختصاص دهید، به این ترتیب هر دانش آموز پس از انجام دادن فعالیت، کار خویش را به نمایش می‌گذارد و با دیگر دانش آموزان در مورد آن گفت‌وگو می‌کند. در زمان گفت‌وگو و ارائه نظر دانش آموزان فضای کلاس را به سمتی هدایت کنید که علاوه بر مطرح شدن ایده‌های متنوع و آشنایی با تجربه‌های دیگران، اعتماد به نفس دانش آموزان از بین نرود و با تأکید بر روی توان مندی‌های آن‌ها، دانش آموزان تشویق شده و با روحیه و انگیزه بیشتر به تلاش خود برای پیشرفت در درس هنر ادامه دهند. گفت‌وگو در پایه دوم و سوم با توجه به تجربه سال اول به راحتی اجرا می‌شود.

به دلیل مشکلات جسمی- حرکتی که موجب تاخیر در انجام فعالیت‌ها می‌شود ممکن است دانش آموزان نتوانند در یک جلسه کارهای خود را تمام کنند بنابراین علاوه بر به نمایش گذاشتن کارهای نیمه تمام و تشویق دانش آموزان، با در نظر گرفتن تقویم اجرایی خود، ادامه کار را به جلسه بعدی موکول کنید.

۷- در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و ایجاد انگیزه :

با در نظر گرفتن تفاوت‌های دانش آموزان در یک کلاس، توجه داشته باشید که تشویق و تأیید اثر هنری دانش آموزان با مشکلات جسمی- حرکتی خفیف (که در فعالیت‌های هنری توانایی بیشتری از خود نشان می‌دهند)، موجب یاس و سرخوردگی دانش آموزان با مشکلات جسمی- حرکتی شدیدتر که قادر به انجام

بسیاری از فعالیت‌ها نمی‌باشند نشود. از کودکان توقعی بیش از توان او نداشته باشید. به دلیل هوش طبیعی در این کودکان نمی‌توان انتظار داشت که در تمام سطوح خوب عمل کند. اگر می‌خواهید کودک از خلاقیت خود برای رفع نواقص بهره‌برد شرایط را به گونه‌ای فراهم آورید که انگیزه در او ایجاد شده و تداوم یابد. یکی از شیوه‌های موثر در این رابطه تشویق دانش‌آموزان است. هنر و دیگر فعالیت‌هایی که باعث خلاقیت می‌شوند برای تمام افراد در تمام سنین حائز اهمیت است. برای اکثر دانش‌آموزان این موضوع بیشتر اهمیت دارد که به آن‌ها اجازه داده شود چیزی از فکر خودشان بوجود بیاورند تا این که با کمک دیگران اثر هنری زیبایی را بسازند، بنابراین به دانش‌آموزان کمک کنید فعالیت‌هایی را انتخاب کنند که رسیدن به نتیجه آن‌ها آسان‌تر باشد و کودک بدون کمک فراوان و تحمل مشکلات زیاد بتواند از عهده انجام آن برآید. این موضوع اعتماد به نفس دانش‌آموزان را بالا برده و علاوه بر تقویت مهارت، آن‌ها را به انجام فعالیت‌های جدید تشویق می‌کند.

۸- مشورت با تیم توان‌بخشی و سایر همکاران:

برخی از دانش‌آموزان در سنین پایین قوی‌تر و توانایی جسمی بهتری دارند، اما هرچه بزرگ‌تر می‌شوند و به پایه‌های بالاتر می‌روند مشکل جسمی-حرکتی آن‌ها پیشرفت کرده و ضعیف‌تر می‌شوند مانند دانش‌آموزان مبتلا به دیستروفی و دوشن. بنابراین در ابتدای سال تحصیلی لازم است دانش‌آموزان را از نظر نوع و شدت مشکلات جسمی-حرکتی شناسایی کنید. مراجعه به پرونده دانش‌آموزان، خواندن گزارش کادر توان‌بخشی، آموزگاران و مربیان سال‌های قبل و مشورت مجدد با تیم توان‌بخشی مدرسه در رابطه با شرایط جسمی-حرکتی فعلی دانش‌آموز و چگونگی به کارگیری توانایی‌های موجود او، بسیار اهمیت دارد.

۹- ویژگی و شرایط برخی معلولیت‌ها را در نظر بگیرید:

در کودکان دچار اسپاسم، وقتی که دست کودک مشت کرده است و عضلات ماهیچه محکم و سفت هستند، به هیچ عنوان به زور انگشتان را باز نکنید. دانش‌آموزان اتوتوئید مداد را به صورت لرزشی می‌گیرند، برای این دانش‌آموزان می‌توانید از ویت کاف^۴ (وزنه) استفاده کنید. هنگام نوشتن، ویت کاف را به مچ دست دانش‌آموز ببندید تا لرزش آن گرفته شود.

^۴- ویت کاف (وزنه): وسیله‌ای که از جنس برزنت و میله‌های فلزی و در وزن‌های نیم، یک کیلو و... درست شده و برای بچه‌هایی که در دیستال (انتهای) اندام‌ها حرکات اضافی دارند، استفاده می‌شود مثل اتوتوئید که هنگام نوشتن به مچ دست بسته می‌شود. در هنگام استفاده از این وسیله دقت شود که ویت کاف روی میز قرار گیرد.

دست دانش‌آموزان هاپوتن به دلیل شلی باید روی سطح کاغذ قرار گیرد و آرنج، بالا یا پایین نباشد. در صورت نیاز به او کمک شود.

برای دانش‌آموزی که توان گرفتن مداد نازک را ندارد می‌توانید ابتدا مداد کلفت‌تر به او بدهید سپس با کسب مهارت بیشتر به تدریج مداد با قطر کمتر را در اختیار او قرار دهید.

۱۰- تشکیل جلسات توجیهی برای والدین:

در ابتدای سال تحصیلی جهت توجیه والدین جلسه‌ای در مورد برنامه‌ی هنر برگزار کنید و اطلاعات لازم را از قبل به آن‌ها بدهید، علاوه بر این در جلسات ماهانه نیز برنامه هر ماه درس هنر را با اولیا هماهنگ نموده و در مورد تهیه ابزار و مواد، کار در منزل، پوشه کار و هم‌چنین درباره روش اجرای فعالیت‌ها و تهیه لوازم و وسایل کمکی، کار با ابزار، اطلاعات و نکات توان‌بخشی و... با توجه به نوع مشکلات جسمی-حرکتی و توانایی فرزندان شان با آن‌ها تبادل اطلاعات داشته باشید.

به عنوان مثال یکی از مواردی که لازم است در جلسات با والدین مطرح شود موضوع کار با مواد طبیعی مربوط به صفحه ۱۳۷ کتاب راهنما است. در این برنامه از دانش‌آموزان می‌خواهیم از ابتدای سال شروع به جمع‌آوری و نگه‌داری برگ‌ها، هسته میوه‌ها، ساقه و شاخه‌های کوچک، انواع پر، صدف و... کنند و لازم است اولیا بچه‌ها را به این کار تشویق کنند. هم‌چنین برای خشک کردن، پیش‌گیری از کپک زدن و نگه‌داری این مواد به بچه‌ها کمک کنند.

۱۱- تهیه تقویم اجرایی توسط آموزگار:

در انجام برخی فعالیت‌ها لازم است معلم زمان آموزش و اجرا را مشخص کند، با مطالعه کامل کتاب راهنما از ابتدای سال تحصیلی و قبل از شروع اولین جلسه درس هنر، آموزگار می‌تواند یک تقویم اجرایی برای کلاس تهیه کند. مثلاً در خصوص فعالیت‌های یادگیری قصه‌گویی پایه اول مربوط به صفحه ۱۹۴ کتاب راهنمای معلم، آموزگار ابتدا باید به دانش‌آموزان قصه‌گویی را یاد دهد تا با تکرار و تمرین دانش‌آموزان نیز بتوانند شروع به قصه‌گویی کنند. بنابراین لازم است زمان شروع مقدمات آموزش این فعالیت ابتدای سال تحصیلی در نظر گرفته شود.

۱۲- عدم نیاز به مناسب‌سازی تمام فعالیت‌های کتاب راهنما:

به دلیل یکسان بودن توصیه‌ها و پیشنهادات برخی از صفحه‌ها و فعالیت‌های کتاب راهنما مطلبی جهت مناسب‌سازی بعضی فعالیت‌ها ارائه نشده، بنابراین می‌توانید از مطالب ارائه شده در مناسب‌سازی فعالیت‌های مشابه در مکمل راهنمای حاضر استفاده کنید. هم‌چنین برخی از فعالیت‌ها نیازی به مناسب‌سازی نداشته است و روش ارائه شده در کتاب راهنمای درس هنر، در کلاس‌های جسمی-حرکتی نیز قابل اجرا می‌باشد.

۱۳- ضرورت استفاده از کتاب " راهنمای درس هنر برای معلمان پایه اول، دوم و سوم ابتدایی " :

مبنای آموزش درس هنر در پایه اول تا سوم برای دانش آموزان جسمی - حرکتی شامل " مکمل راهنمای معلم درس هنر ویژه دانش آموزان جسمی - حرکتی " و کتاب " راهنمای درس هنر برای معلمان پایه اول، دوم و سوم ابتدایی تألیف سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی " می باشد، لذا مطالعه دقیق آن ها ضروری است . از آن جایی که ممکن است دسترسی به کتاب راهنما، برای تمامی معلمان محترم مقدور نباشد فایل مربوط به همراه مکمل راهنمای معلم درس هنر بر روی سایت سازمان قرار گرفته است . علاوه بر این همکاران محترم می توانند با توجه به شرایط و توانمندی دانش آموزان کلاس خود با ارسال فیلم از کار کلاس ، گزارش کتبی و تصویری و... ما را از ابتکارات ، خلاقیت ها و نظرات ارزنده خود مطلع سازند.

فصل دوم

تقاضای

۱. پیدا کردن نقش های اتفاقی

یافتن تصویر از یک مجموعه خط خطی

" مربوط به صفحه ۸۴ کتاب راهنما "

این صفحه معادل صفحه ی ۸۴ کتاب راهنمای درس هنر تحت عنوان پیدا کردن نقش های اتفاقی مناسب سازی شده است. در صورتی که دانش آموز جسمی-حرکتی قادر به انجام این فعالیت کتاب نبود می توانید از روش مناسب سازی شده ذیل استفاده کنید.

ابزار و وسایل پیشنهادی:

گواش، قلم مو یا سنگریزه، کاغذ یا مقوای سفید، قاشق کوچک یا قطره چکان

فعالیت پیشنهادی در پایه اول:

ابتدا صفحه نقاشی دانش آموزان را روی میز ثابت کنید.

از دانش آموزان می خواهیم با قاشق و یا قلم مو و یا قطره چکان (با توجه به توانایی و سهولت انجام کار برای دانش آموز جسمی-حرکتی) چند قطره رنگ مختلف (زرد، قرمز، آبی و...) با فاصله کمی روی کاغذ یا مقوای سفید بریزند

سپس سنگریزه را روی قطره های رنگ حرکت داده و خطوط درهم و نامنظمی ایجاد کنند. در صورتی که دانش آموز قادر به گرفتن سنگریزه نبود می تواند از قلم موی تمیز (به هر سائیزی که راحت تر است) استفاده کند.

پس از این که رنگ ها خشک شد از دانش آموزان می خواهیم از لابه لای نقش های اتفاقی شکل های آشنا را بیابند و یا با کشیدن چند خط آن را کامل کنند.

در صورتی که پیدا کردن شکل از میان خطوط برای دانش آموز آسان نباشد، می توان آن ها را راهنمایی کرد تا صفحه را در جهات مختلف بچرخانند و از هر جهت، نقش ها را ببینند تا شکل های آشنا را بیابند و پس از یافتن هر شکل، آن را کامل و رنگ آمیزی کند.

مزیت به کارگیری این روش استفاده دانش آموزان از قلم موی درشت با قطر بیشتر به جای مداد با قطر کمتر است. بنابراین قلم مو را راحت تر در دست گرفته و خطوط کلفت تری ایجاد می کند همچنین در صورتی که دانش آموز توانایی بیشتری برای گرفتن و چنگ زدن داشت استفاده از سنگ یا اشیائی مانند آن پیشنهاد شده

است ، علاوه بر این با غلتاندن سنگ یا کشیدن قلم مو بین رنگ‌های مختلف در جاهایی از طرح ، ترکیب رنگ بوجود می‌آید و بچه‌ها با ترکیب رنگ‌ها نیز آشنا می‌شوند.

دانش آموزان هایپوتن (مانند دیستروفی ها) ^۵: این گروه از دانش آموزان جسمی-حرکتی نمی‌توانند دست خود را به راحتی از آرنج یا بازو بلند کنند و فقط می‌توانند از ناحیه مچ ، دست خود را بالا ببرند بنا بر این شاید بخواهند به جای حرکت دادن قلم مو، سنگ ریزه یا... روی لکه‌های رنگ ، کاغذ را حرکت دهند بنابراین لازم است در این مرحله کاغذ به میز ثابت نباشد تا او بتواند به راحتی قلم مو و یا... را ثابت و کاغذ را حرکت دهد.

دانش آموزان با سفتی عضلات و اسپاستیک : در صورت علاقه به استفاده از سنگ‌ریزه می‌توانند از سنگ نسبتاً بزرگتری استفاده کنند .

فعالیت یادگیری در پایه‌های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه ، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود .

۲. نقاشی با موضوع معین

" مربوط به صفحه ۸۶ کتاب راهنما "

مطابق صفحه ۸۶ کتاب راهنما در این فعالیت یک موضوع واحد برای نقاشی همه دانش آموزان در نظر گرفته شده است. اما در یک کلاس با تنوع معلولیت‌های جسمی-حرکتی احتمال دارد همه کودکان به راحتی نتوانند روی یک موضوع مشترک تسلط داشته باشند، بنابراین جهت سهولت کار برای دانش آموزان و پیش‌گیری از نگرانی و از بین رفتن اعتماد به نفس آن‌ها به خصوص در جلسات اول درس هنر پیشنهاد می‌شود، بر اساس تعداد دانش آموزان حداقل ۲ موضوع را انتخاب کرده و گروه‌بندی شوند. بنابراین هر دانش آموز به دلخواه در گروهی قرار می‌گیرد که به راحتی قادر به کشیدن موضوع نقاشی مربوط به آن گروه باشد .

---

^۵ - هایپوتنی و یا شلی عضلات معمولاً در کودکان بسیار کوچک دیده می‌شود که غالباً "مرحله ای گذرا و موقت می‌باشد . زیرا این حالت به اسپاستیسیتی و یا سایر انواع دیس کنزی یا (اتنوئید) تبدیل خواهد شد. کودک دارای هایپوتنی شدید ، به سختی قادر به انجام حرکات ارادی است . این کودکان بسیار ضعیف بوده و در انجام حرکاتی که برخلاف جهت جاذبه ی زمین باشد برایشان سخت می‌باشد و دامنه حرکتی آن‌ها بسیار زیاد و افراطی است .

همچنین در بند ۵ از مراحل اجرا در صفحه ۸۷ و ۸۸ کتاب راهنما استفاده از مداد رنگی توصیه شده است اما می توان با گواش، پاستل، قلم مو و یا دیگر وسایل کمکی فعالیت را انجام دهند.

فعالیت یادگیری در پایه های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه ، این کار به خلاقیت معلم سپرده می شود .

۳. نقاشی با موضوع آزاد

" مربوط به صفحه ۹۰ کتاب راهنما "

برای اکثر دانش آموزان این موضوع بیشتر اهمیت دارد که به آنان اجازه داده شود چیزی را از فکر خودشان و به طور مستقل به وجود بیاورند تا این که اثری هنری زیبایی را با کمک بسیار بسازند . البته اغلب دانش آموزان جسمی - حرکتی به کمک های جرئی نیاز دارند که انجام کار را آسان تر کند . بنابراین لازم است دانش آموزان را به سمتی هدایت کنید تا در انجام نقاشی با موضوع آزاد موضوع هایی را انتخاب کنند که نتایج آن ها به سادگی نشان داده شود و دانش آموزان بتوانند بدون مشکلات زیاد و کمک های فراوان از عهده ی انجام آن ها بر آیند . این موضوع موجب تقویت مهارت دانش آموزان می شود و آن ها را با اعتماد به نفس بیشتر به انجام فعالیت های جدید تشویق می کند . علاوه بر این انجام این فعالیت ها به طور غیر مستقیم به رشد مهارت های حرکتی کمک می کند

فعالیت یادگیری و روش اجرای آن در سه پایه ی اول ، دوم و سوم یکسان است .

۴. نقاشی برای قصه

" مربوط به صفحه ۹۱ کتاب راهنما "

با توجه به فعالیت های یادگیری قصه گویی پایه اول مربوط به صفحه ۱۹۴ کتاب راهنمای معلم ابتدا پیش نیاز انجام این فعالیت آموزش قصه گویی می باشد . بنابراین در اوایل سال و قبل از انجام این فعالیت ، معلم برای دانش آموزان قصه می گوید و بعد از چند جلسه کم کم دانش آموزان شروع به قصه گویی می کنند . هم چنین برای کشیدن نقاشی در این فعالیت انجام کار در پایه اول به صورت انفرادی توصیه شده است . بنابراین به دانش آموزان کمک کنید تا با توجه به علاقه شان ، قسمتی از صحنه ها را برای نقاشی انتخاب کنند که متناسب با توان جسمی - حرکتی آن ها بوده و ناکامی در کشیدن نقاشی ، باعث دل سردی آن ها نشود .

➤ برای دانش آموزانی که قادر به کشیدن نقاشی نیستند اما بیان و گفتار خوبی دارند، می توانید روی فعالیت‌هایی مانند سرود، شعر و قصه گویی تاکید بیشتری داشته باشید.

➤ در مورد دانش آموزان با مشکلات گفتاری علاوه بر مشورت با گفتاردرمانگر مدرسه، اعتماد به نفس دانش آموز را در قصه گویی بالا ببرید.

➤ دانش آموزان جسمی-حرکتی اغلب دارای اختلالات گفتاری بوده و تن صدایی ناموزون دارند که می توان روی این مشکل در ساعت‌های هنر و در فعالیت‌های مربوط به قصه گویی و شعر و سرود کار کرد. مثلاً" برای هر دو گروه از دانش آموزان هایپر تن و هایپوتن قصه گویی مفید است و باید ابتدا دانش آموزان را به قصه گویی علاقه مند و سپس از این طریق تن صدای آن‌ها را متعادل کرد. دانش-آموزان آتوتوئید و آتاکسی صدای شان لرزش دارد و دانش آموزان اسپاستیک نیز به دلیل سفتی عضلات صورت تن صدای عادی نخواهند داشت بنابراین اعتماد به نفس این دانش آموزان کم است و لازم است در انجام این فعالیت‌ها با بالا بردن اعتماد به نفس روی تن صدا و گفتار آن‌ها کار کرد. توجه داشته باشید که با تکرار و تمرین می توان این مشکلات را تخفیف داده و به بهبود کمک کرد. در صورت امکان در انجام این فعالیت، گفتاردرمانگر مدرسه را به کلاس دعوت کرده و از او کمک بگیرید.

➤ برای آموزش قصه گویی و تجسم بهتر صحنه‌های داستان و تداعی فضا و طبیعت، می توانید از نوارهای قصه که دارای صدای پرندگان، رودخانه و... است نیز استفاده کنید.

فعالیت یادگیری در پایه‌های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه، این کار به خلاقیت معلم سپرده می شود.

۵. کامل کردن نقاشی های ناتمام:

" مربوط به صفحه ۹۳ کتاب راهنما "

برای کشیدن نقاشی گروهی توسط دانش آموزان جسمی-حرکتی و پیش گیری از نزدیک شدن و تداخل تصاویر با یکدیگر لازم است صفحات (مثلا کاغذ A3) و مقوای بزرگ تری را در اختیار هر گروه بگذارید. می توانید فعالیت را با مازیک های رنگی و کلفت (وایت برد یا هر مازیکی که با آب به راحتی پاک شود) بر روی میزهای C.P با رویه وایت برد نیز انجام دهید و با گرفتن عکس از کار بچه ها ، می توانید عکس ها را در پوشه ی کارشان بگذارید. دقت کنید به هیچ عنوان از مازیک ضد آب بر روی میز C.P استفاده نشود .

همچنین می توانید با نوار چسب ، مقوا یا کاغذ بزرگی را (به تعداد گروه های تشکیل شده) به میز C.P بچسبانید و دانش آموزان به شکل گروهی دور میز نشسته و نقاشی گروهی را انجام دهند و برای تکمیل نقاشی نیمه کاره ی گروه دیگر ، می توانند جای خود را با هم عوض کنند.

اگر کشیدن و پاک کردن نقاشی روی میز C.P امکان پذیر نبود ، راهکار دیگر کشیدن نایلون شفاف روی میز C.P است (می توانید از نایلون هایی ارزان قیمت و دو لایه که برای جلد کردن کتاب تهیه می شود استفاده کنید). دانش آموزان می توانند با مازیک های کلفت رنگی، فعالیت را مانند توضیحات بالا انجام داده و پس از پایان کار نایلون را با دقت از میز جدا، سپس تا کرده و در پوشه کار گروهی قرار دهید. دقت کنید از گواش یا آب رنگ روی نایلون استفاده نکنید زیرا پس از خشک شدن رنگ ها روی نایلون شکسته و می ریزد.

فعالیت یادگیری در پایه های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه ، این کار به خلاقیت معلم سپرده می شود .

۶. چاپ:

" مربوط به صفحه ۹۶ کتاب راهنما "

همان طور که در کتاب راهنما آمده ابتدا می توان فعالیت چاپ دستی را با مهرهای آماده انجام داد.

در مدارس معمولاً " مهرهای آموزشی با موضوع های متنوع موجود است بنابراین می توانید چند مهر آماده مانند درخت ، خانه ، خورشید و ... را در اختیار دانش آموز قرار دهید و او یک منظره به هم مرتبط و معنادار را با

مهرهای آماده طراحی کند و یا مهر تصویر یک مرغ را به دانش آموز بدهید بعد او دانه، چمن یا دیگر مناظر اطراف آن را بکشد.

۱-۶- چاپ انگشتی با آب رنگ:

در این فعالیت ابتدا دانش آموز باید با انگشتان خود کار چاپ را انجام دهد. در صورتی که دانش آموزی قادر به انجام این فعالیت با انگشتان دست نبود می‌توانید او را راهنمایی کنید با کف دست، انگشتان پا و حتی با کف پا فعالیت را انجام دهد.

در صورتی که دانش آموزی قادر به حرکت دادن دست خود نبود او را در زدن انگشت در رنگ و چاپ اثر کمک کنید.

➤ نکته :

دانش آموزان هایپوتن قادر به بلند کردن دستان خود از ناحیه بازو نیستند اما می‌توانند از قسمت مچ، دست خود را بلند کنند یعنی برای مهر زدن نمی‌توانند مانند دیگران دست را بلند کرده، بالا ببرند و بعد مهر بزنند. بنابراین باید فاصله کاغذ و مهر با دستانش کم شود، همچنین می‌توانید برای سهولت کار کاغذ را نیز برایش جا به جا کنید و او کمتر دست خود را حرکت دهد.

فعالیت یادگیری در پایه‌های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود.

۷. تلفیق نقاشی با کار دستی:

" مربوط به صفحه ۹۱ کتاب راهنما"

در این فعالیت جمع آوری انواع سنگ ها، برگ ها و... در گردش گروهی در طبیعت توصیه شده است.

اغلب دانش آموزان جسمی-حرکتی به دلایلی چون مشکل در جابه‌جایی و رفت و آمد، سرما و گرمای هوا مشکلات شدید جسمی-حرکتی و... به ندرت بیرون می‌روند و می‌توان گفت از گردش در طبیعت محرومند. خصوصاً " در ماه های سرد سال حتماً " خطر سرما خوردگی و بیماری دانش آموزان را در نظر بگیرید. در این

مواقع می‌توانید با کمک همکاری دیگر، دانش آموزان را روبه‌روی پنجره قرار داده و از بیرون با آن‌ها صحبت کنید و نظرشان را پرسید و برایشان برگ‌ها یا سنگ‌ها را جمع‌آوری کنید.

فعالیت یادگیری در پایه‌های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های دوم و سوم نیازی به مناسب‌سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب‌سازی برای دانش‌آموزی خاص در این پایه، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود.

۸. تلفیق نقاشی با تربیت شنوایی:

" مربوط به صفحه ۱۰۳ کتاب راهنما "

هدف از انجام این فعالیت بالابردن تمرکز و دقت شنوایی دانش‌آموزان است. در کتاب راهنما به پخش صدای ترکیدن بادکنک، شکستن پنجره و ... اشاره شده است. همکاران محترم توجه کنند که اغلب دانش‌آموزان C.P و اسپاستیک از شنیدن صدای ضربه ناگهانی روی میز یا ترکیدن بادکنک و ... از جا پریده و دچار انقباض شدید و لرزش اعضای بدن و شاید عکس‌العمل‌هایی شدیدتر شوند بنابراین تک صداهای ناگهانی و دلهره‌آور را که موجب ترس بچه‌ها می‌شود حذف کنید ولی صداهای ممتد و یکنواخت مانند آژیر آمبولانس، فرود هواپیما و ... را می‌توانید با صدای (ولوم) پایین پخش کنید.

از آن جایی که دانش‌آموزان جسمی-حرکتی کمتر در خیابان تردد دارند و نسبت به کودکان عادی پیشینه و تجربیات کمی را از محیط دریافت نموده‌اند گاه لازم است آموزگار قبل از کشیدن نقاشی، آموزش‌های لازم را در خصوص تفاوت آژیر آمبولانس با ماشین آتش‌نشانی و پلیس و وظیفه و کار هر یک و ... را همراه با پخش صدای آن‌ها ارائه دهد.

فعالیت یادگیری در پایه‌های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های دوم و سوم نیازی به مناسب‌سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب‌سازی برای دانش‌آموزی خاص در این پایه، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود.

۹. تلفیق نقاشی با قصه و نمایش:

" مربوط به صفحه ۱۰۴ کتاب راهنما "

همه دانش‌آموزان جسمی-حرکتی قادر به تقلید صدا هستند مگر دانش‌آموزانی که کلام ندارند. در انجام این فعالیت به توصیه‌ها و راهکارهای نقاشی برای قصه توجه کنید.

در مورد پایه سوم از راهکارهای ساخت پرچم استفاده کنید.

➤ نکته :

با توجه به مشکلات جسمی دانش آموزان برای نقاشی قبل از به کار بردن مداد و کاغذ و غیره می توانید آموزش نقاشی را با انگشت روی شن، ماسه، آرد و ... شروع کنید. در مراحل بعد می توانید روی شن اشکال خاصی مانند اشکال هندسی بکشید و از دانش آموز بخواهید از روی آن مسیر با انگشت دست خود حرکت کند، و یا خطوطی مانند جاده بکشید و دانش آموز بدون برخورد به دیواره های کشیده شده توسط شما از داخل آن خطوط حرکت کند و به همین طریق تصاویر را از ساده به مشکل طراحی کنید مثلاً "ابتدا جاده را پهن و بعد باریک تر بکشید تا دانش آموز با دقت و کنترل بیش تر بر روی حرکت دست خود، فعالیت را انجام دهد.

فعالیت یادگیری در پایه های دوم و سوم :

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه، این کار به خلاقیت معلم سپرده می شود .

فصل سوم

کار دستی

کاردستی

"مربوط به صفحه ۱۰۹ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

(۱) انواع کاردستی

"مربوط به صفحه ۱۱۰ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

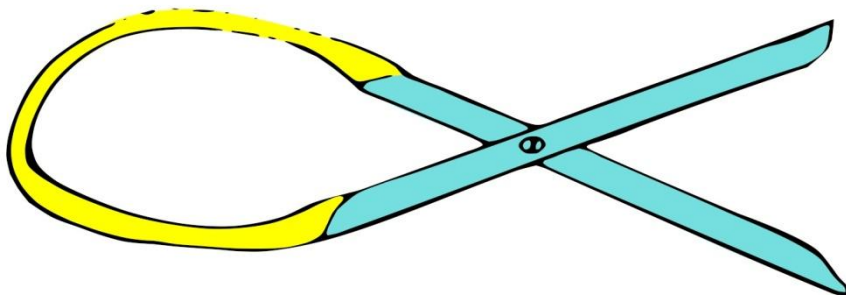
(۲) ابزار و مواد برای ساختن کاردستی

"مربوط به صفحه ۱۱۰ کتاب راهنما"

علاوه بر وسایل معرفی شده در کتاب، در به کارگیری وسایلی مانند انبر پلاستیکی، قیچی نوک گرد به جای قیچی نوک تیز، پولک یا مهره‌های درشت‌تر به جای ریز، استفاده از رولت خیاطی برای خط انداختن یا سوراخ کردن کاغذ به جای سوزن، استفاده از شابلن برای کشیدن اشکال هندسی و... برای دانش‌آموزان جسمی - حرکتی دقت شود.

برای مثال استفاده از قیچی به دلیل نیاز هم‌زمان به حرکات ظریف در هر دو دست، برای بسیاری از دانش‌آموزان جسمی - حرکتی مشکل است. بنابراین می‌توان از یک جفت قیچی با حلقه‌های بزرگ استفاده کرد. اگر چنین چیزی در دسترس نبود، می‌توان به یک قیچی معمولی دسته‌های اضافی وصل کرد و آن را به یک صفحه‌ی چوبی نصب نمود تا کار با آن برای دانش‌آموز به راحتی انجام شود.

این قیچی برای افراد چپ دست قابل استفاده می‌باشد.

(۳) اتصالات در کاردستی:

"مربوط به صفحه ۱۱۰ کتاب راهنما"

لازم است در ابتدا استفاده از پانچ به عنوان یک ابزار جدید و تازه برای دانش آموزانی که تاکنون از این وسیله استفاده نکرده‌اند آموزش داده شود. می‌توانید از کاغذهای باطله برای تمرین دانش آموزان استفاده کنید.

توصیه‌هایی برای اجرای برنامه برای دانش آموزان جسمی-حرکتی

"مربوط به صفحه ۱۱۲ کتاب راهنما"

در بند ۱ توصیه‌هایی برای اجرای برنامه نحوه برش دادن به عهده‌ی دانش آموز گذاشته شده است. در مورد دانش آموزانی که قادر به استفاده از قیچی نیستند می‌توان از رولت خیاطی استفاده کرده دور شکلی که می‌خواهند ببرند را با رولت خیاطی محکم علامت زده به گونه‌ای که نقطه به نقطه سوراخ شود و دانش آموز بتواند با کشیدن آن از دو طرف، شکل را جدا کند. با استفاده از سوزن ته گرد نیز معلم می‌تواند سوراخ‌ها را ایجاد کند، اما مواظب باشید که سوزن به هیچ عنوان در دسترس دانش آموزان قرار نگیرد.

فعالیت یادگیری در پایه‌های دوم و سوم:

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود.

۱- کار با کاغذ و مقوا

"مربوط به صفحه ۱۱۵ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱-۱- نقش آفرینی با شکل‌های غیر هندسی:

"مربوط به صفحه ۱۱۸ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱-۲- نقش آفرینی با شکل‌های هندسی:

"مربوط به صفحه ۱۱۹ کتاب راهنما"

برای کشیدن اشکال هندسی دانش آموزان می‌توانند ابتدا از شابلن استفاده کنند و بعد از پیدا کردن مهارت در این کار می‌توانند با کمک آموزگار، روی اشکال هندسی که شابلن کشیده‌اند، با خود کاری که نمی‌نویسد

محکم و به دفعات خودکار را حرکت دهند تا شکل از صفحه جدا شود. برای سهولت کار، شابلن و الگوهای اشکال را بزرگ انتخاب کنید.

۳-۱ ساختن جورچین:

"مربوط به صفحه ۱۲۰ کتاب راهنما"

برای تهیه جورچین می‌توانید مقوای بزرگی را تهیه کنید. همچنین تصویری که انتخاب می‌کنید نیز بزرگ باشد و خطوط کشیده شده هم با فاصله بیشتر کشیده شود، تا به این ترتیب سائز قطعات جورچین بزرگ‌تر شده و برای برداشتن توسط بچه‌ها راحت‌تر باشد.

می‌توان برای مشخص کردن مسیر قیچی و حتی بدون استفاده از قیچی از رولت خیاطی برای جدا کردن قطعات پازل استفاده کرد. اگر انجام این کار برای دانش‌آموز سخت بود آموزگار می‌تواند به او کمک دهد.

۴-۱ ساختن تاج یا سر بند:

"مربوط به صفحه ۱۲۲ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۵-۱ ساختن پرچم:

"مربوط به صفحه ۱۲۳ کتاب راهنما"

از آن جایی که دانش‌آموزان جسمی-حرکتی اغلب دستان ضعیفی دارند و زود خسته می‌شوند و نمی‌توانند لرزش دست خود را مانند یک دانش‌آموز عادی کنترل کنند می‌باید رنگ‌آمیزی بر روی کاغذ یا مقوا در سطح بزرگ‌تر و هم‌چنین به سرعت انجام شود.

می‌توانید به جای کاغذ از پارچه سفیدی برای ساخت پرچم استفاده کنید. پارچه را برش داده و با نوار چسب پهن پارچه را به سه قسمت مساوی تقسیم کنید به طوری که چسب، مرزی برای رنگ‌آمیزی دانش‌آموزان بوده و از رنگی و کثیف شدن قسمت سفید پرچم با دستان دانش‌آموزان جلوگیری شود.

سپس دانش‌آموزان می‌توانند با رنگ گواش کف دست خود را سبز کرده و با اثر کف دست خود قسمت بالای پرچم را رنگ کنند و بعد قسمت قرمز پایین را به همین طریق رنگ کنند. بعد از رنگ‌آمیزی چسب‌ها را از پارچه جدا می‌کنیم. به این ترتیب دانش‌آموزان تمیزتر و با تسلط بهتری رنگ‌آمیزی را انجام داده و از مرز رنگ‌آمیزی هم بیرون نزده است.

رنگ کردن با اسفنج یا ابری که داخل رنگ فرو کنند و بر روی پارچه بکشند نیز به سریع تر رنگ کردن و پیشگیری از خسته شدن دست دانش آموزان کمک می کند .

اگر دانش آموزی قادر به استفاده از دستان خود نبود می تواند با استفاده از کف پا و یا با استفاده از وسایل کمکی مانند کلاه و قلم مو و روش ها و ابزارهایی که قبلاً" شرح آن داده شد رنگ آمیزی را انجام دهد .

استفاده از خرده تراش یا پودر رنگ و پخش کردن آن با استفاده از پنبه روی کاغذ یا مقوا نیز از دیگر روش های است که به رنگ آمیزی سرعت می دهد.

اگر استفاده از پارچه امکان پذیر نبود می توانید از مقوا یا کاغذ استفاده کرده و برای پیش گیری از پاشیدن رنگ یا کثیف شدن مقوا با اثر دست آغشته به رنگ بر روی کار هنری از انواع طلق استفاده کنید .

۶-۱ ساختن کارت تبریک:

"مربوط به صفحه ۱۲۴ کتاب راهنما"

در خصوص دانش آموزانی که نوشتن را با تایپ کامپیوتر انجام می دهند می توانند متن خود را تایپ کرده و آن را در کارت تبریک بچسبانند.

به منظور تقویت حس مشارکت بین بچه ها که در بسیاری از فعالیت های کتاب راهنما توصیه شده، می توان از این دانش آموزان بخواهید متن بقیه بچه ها را هم تایپ کرده و در اختیارشان قرار دهند .

۷-۱- ساخت پاکت:

"مربوط به صفحه ۱۲۵ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد .

فعالیت های یادگیری دانش آموزان در پایه دوم

۸-۱ شکل سازی با کاغذ مچاله:

"مربوط به صفحه ۱۲۶ کتاب راهنما"

مچاله کردن کاغذ برای دانش آموزانی که دچار اسپاسم هستند حذف شود .

۹-۱- شکل سازی با رشته های کاغذ :

"مربوط به صفحه ۱۲۷ کتاب راهنما"

این فعالیت به رشد ماهیچه‌های کوچک انگشتان دست کمک کرده و از مهارت‌های ظریف دست می‌باشد. در انجام این فعالیت از تا زدن‌های عمودی و افقی ساده شروع کرده و سپس شکل‌های مختلف بسازند.

۱۰-۱- شکل سازی با برش داخلی:

"مربوط به صفحه ۱۲۹ کتاب راهنما"

انجام این فعالیت برای یک دانش‌آموز عادی نیز کمی مشکل و نسبت به برش ساده‌ی کاغذ نیاز به دقت و مهارت بیشتری دارد. در انجام این فعالیت نیز دانش‌آموزانی که نمی‌توانند برش را در وسط کاغذ ایجاد کنند می‌توانند از روش‌هایی که قبلاً توضیح داده شد از جمله استفاده از رولت خیاطی و ایجاد سوراخ بر روی کاغذ و برش آن به این طریق و یا استفاده از خودکاری که نمی‌نویسد و حرکت با فشار و مکرر روی شکلی که می‌خواهیم برش بخورد.

۱۱-۱- ساختن کارت تبریک:

"مربوط به صفحه ۱۲۹ کتاب راهنما"

در خصوص تهیه کارت تبریک با توجه به تقویم اجرایی معلم پیشنهاد می‌شود این فعالیت در روزهای پایانی سال و یا مناسبت‌ها انجام شود تا بچه‌ها بتوانند کارت‌های خود را به کسانی که می‌خواهند هدیه دهند.

۱۲-۱- ساختن پاکت:

"مربوط به صفحه ۱۲۹ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به ساخت کارت تبریک را در نظر بگیرید.

فعالیت یادگیری دانش آموزان در پایه سوم

۱۳-۱- حجم سازی با کاغذ مچاله:

"مربوط به صفحه ۱۳۰ کتاب راهنما"

مچاله کردن کاغذ برای دانش‌آموزانی که دچار اسپاسم هستند حذف شود.

۱۴-۱- برش کاغذ و مقوا با قیچی:

"مربوط به صفحه ۱۳۱ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱۵-۱- شکل سازی با تا کردن کاغذ و مقوا:

"مربوط به صفحه ۱۳۲ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱-۱۶- شکل سازی با کاغذهای حلقه شده :

"مربوط به صفحه ۱۳۴ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱-۱۷- ساختن کارت تبریک :

"مربوط به صفحه ۱۳۶ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱-۱۸- ساختن پاکت :

"مربوط به صفحه ۱۳۶ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱- کار با مواد طبیعی:

"مربوط به صفحه ۱۳۷ کتاب راهنما"

همان طور که قبلاً توضیح داده شد در این برنامه از دانش آموزان می‌خواهیم از ابتدای سال شروع به جمع‌آوری و نگهداری برگ‌ها، هسته‌ی میوه‌ها، ساقه و شاخه‌های کوچک، انواع پر، صدف و... کنند و لازم است اولیا، بچه‌ها را به این کار تشویق کنند هم‌چنین برای خشک کردن، پیش‌گیری از کپک زدن و نگهداری این مواد به بچه‌ها کمک کنند. به این ترتیب دانش آموزان می‌توانند مواد طبیعی را از فصل‌های گذشته سال جمع‌آوری و در زمان لازم استفاده کنند.

به دلیل مشکل در آوردن و بردن وسایل مربوط به هنر می‌توانید از ابتدای سال یک پوشه کار برای کارهای مسطح و یک جعبه برای اشیاء، مواد و ابزارهای حجم دار با کمک اولیا و دانش آموزان تهیه و در کلاس نگه‌داری کنید. سپس نام هر دانش آموز روی جعبه و پوشه مربوط به خود نوشته شود. به این ترتیب دانش آموزان می‌توانند نمونه‌هایی را که در منزل جمع‌آوری کردند به مدرسه آورده و در پوشه و یا جعبه خود بگذارند.

فعالیت یادگیری دانش آموزان در پایه‌های اول، دوم و سوم

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های اول، دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه ، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود .

۲ - حجم سازی با گل رس :

" مربوط به صفحه ۱۴۶ کتاب راهنما "

برای دانش آموزان جسمی-حرکتی به دلیل سفت بودن گل رس برای دست‌ورزی می‌توانید از خمیرهای بازی استفاده کنید.

فواید فعالیت‌های مربوط به ورز دادن با گل رس و یا خمیر بازی :

🌈 هماهنگی چشم و دست

🌈 بالا بردن قدرت عضلانی

🌈 بالا بردن اعتماد به نفس

🌈 بالا بردن روحیه همکاری و فعالیت‌های گروهی

🌈 ایجاد حس رقابت مثبت

ساختن اشیای گلی:

" مربوط به صفحه ۱۴۹ کتاب راهنما "

در فعالیت های یادگیری پایه اول ، تهیه و نگه داری گل رس به تعداد دانش آموزان داخل کیسه های نایلون توصیه شده است . لازم است جهت پیش گیری از آلودگی و سرایت بیماری های پوستی و... اسم هر دانش آموز روی کیسه مربوط به خودش نوشته شود و هر جلسه هردانش آموز از کیسه و گل رس خودش استفاده کند.

فعالیت یادگیری دانش آموزان در پایه‌های اول، دوم و سوم

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه‌های اول، دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی‌شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه ، این کار به خلاقیت معلم سپرده می‌شود .

فصل چهارم

تربیت شنوایی

۱ آشنایی با صداهای مطبوع :

"مربوط به صفحه ۱۷۲ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد .

۲ تشخیص صدا و منبع آن ، تقلید صدا:

"مربوط به صفحه ۱۷۳ کتاب راهنما"

به دلیل وجود اختلال گفتاری شدید در برخی از دانش آموزان ، برای تقلید صدا به این گروه از دانش - آموزان اصرار نشود . می توانید دانش آموزان را به دو گروه تقسیم کنید . یک گروه دانش آموزانی که قدرت تقلید صدا ها را دارند که باید صداهایی از حیوانات، پرندگان یا ریتم های ساخته دست انسان ها و... را تقلید کنند و یک گروه دیگر که قادر به تقلید صدا ها نیستند و باید صداهای شنیده شده را نام ببرند. هدف حس تشخیص و تقویت دقت و حافظه شنیداری است . هم چنین می توانید چند حیوان یا پرنده یا وسایلی مانند تلفن، ساعت، بوق ماشین و... را نام ببرید و دانش آموزان داوطلبانه و به دلخواه تقلید صدایی را که بلدند انتخاب و تقلید کنند. دقت کنید در انجام این فعالیت فضایی برای از بین رفتن اعتماد به نفس دانش آموزان ایجاد نشود. همچنین تشویق دانش آموزانی که قادر به تقلید صدا هستند موجب به وجود آمدن احساس ضعف در دیگران نشود.

یک روش پیشنهادی برای افزایش دقت شنیداری :

برای بالا بردن دقت شنیداری هنگام دیکته گفتن به دانش آموزان، می توانید متن دیکته را با صدایی آهسته بخوانید به نحوی که بچه ها مجبور باشند برای شنیدن صدای شما و نوشتن دیکته علاوه بر رعایت کردن سکوت، با دقت و تمرکز بالا به صدای شما گوش دهند. البته این روش نباید به ارزشیابی دانش آموزان لطمه بزند.

این روش نمونه ای از تلفیق دو درس هنر و دیکته با داشتن یک هدف یعنی بالا بردن دقت و تمرکز و تربیت شنوایی است.

۳ سرود خوانی :

"مربوط به صفحه ۱۷۴ کتاب راهنما"

جهت تسلط دانش آموزان در سرود خوانی بهتر است متن شعر را به تعداد نوشته و برای تمرین در منزل با کمک اولیا در اختیارشان قرار دهید.

۴ خواندن سرود جمهوری اسلامی ایران :

"مربوط به صفحه ۱۷۷ کتاب راهنما"

در کتاب راهنما برای اجرای این فعالیت توصیه شده که دانش آموزان باید هنگام برافراشتن پرچم و شنیدن سرود جمهوری اسلامی ایران خبردار بایستند، دانش آموزانی که ویلچر دارند نمی توانند بایستند بنابراین به همه بچه ها یاد می دهیم که هنگام شنیدن سرود ملی دست راست خود را به نشانه‌ی احترام روی قلب خود در سمت چپ بگذارند.

اگر دانش آموزی قادر به انجام این فعالیت هم نبود باید سکوت را رعایت کند و رفتاری به نشانه‌ی احترام از خود نشان دهد.

۵ قدم رو :

"مربوط به صفحه ۱۷۹ کتاب راهنما"

در مورد دانش آموزان با ویلچر یا واکر اجرای این فعالیت را نمی خواهیم اما می توانیم به آن ها تشخیص روش اجرای صحیح را از غلط یاددهیم . به این ترتیب معلم نحوه صحیح را برای دانش آموزان اجرا می کند تا آن ها خوب یاد بگیرند و بعد با استفاده از تصویر یا با اجرای فعالیت از دانش آموزان به صورت شفاهی و گزینه ای صحیح و غلط بودن تصویر یا اجرای قدم رو را می پرسد . همچنین دانش آموزانی که قادر به راه رفتن هستند می توانند با شمارش ریتمیک یک، دو، سه، چهار قدم رو را در حد توان خود همراه با بازی انجام دهند.

۶ تولید صدا با لیوان های آب :

"مربوط به صفحه ۱۸۰ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد .

فعالیت یادگیری دانش آموزان در پایه های دوم و سوم

در مورد فعالیت یادگیری و روش اجرا در پایه های دوم و سوم نیازی به مناسب سازی دیده نمی شود در صورت نیاز به مناسب سازی برای دانش آموزی خاص در این پایه ، این کار به خلاقیت معلم سپرده می شود .

فصل پنجم

قطه و قطه گوچی

قصه و قصه گویی :

" مربوط به صفحه ۱۸۵ کتاب راهنما "

همان گونه که در کتاب راهنما آمده یکی از نتایج مهم قصه گویی کمک به بهبود، اصلاح و تغییر رفتار در مخاطب است. بنابراین در دانش آموزان جسمی-حرکتی لازم است علاوه بر در نظر گرفتن این موضوع، در انتخاب موضوع قصه نیز بسیار دقت کرد، تا محتوا به گونه‌ای طراحی نشده باشد که ناتوانی و معلولیت دانش آموز جسمی-حرکتی در ذهن او بزرگ یا بیشتر به رخ او کشیده شود. به عنوان مثال داستان‌های تخیلی همراه با قهرمان سازی از قدرت بدنی از شخصیت‌ها.

از دیگر نتایج مهم قصه گویی توسط دانش آموزان غلبه بر کم رویی آن‌ها است. از آن جایی که مشکل کم رویی در دانش آموزان جسمی-حرکتی بیشتر از دانش آموزان عادی مشاهده می‌شود باید روی این موضوع تاکید بیشتری کرد خصوصاً "کودکان در سنین پایین تر و از ابتدای ورود به مدرسه با کسب مهارت‌های لازم توسط معلم در کلاس، بهتر و موثرتر می‌توانند بر مشکل کم رویی و عدم اعتماد به نفس خود غلبه کنند.

از آنجایی که هیچ دانش آموزی نباید از انجام فعالیت‌ها حذف شود باید برای قصه گویی توسط دانش آموزان با مشکلات شدید گفتاری و بدون تکلم از روش‌های مناسب سازی استفاده کرد. به عنوان مثال می‌توانیم از دانش آموزی که گفتار ندارد بخواهیم یک داستان کوتاه یا قسمتی از یک داستان بلند را انتخاب کرده و به شکل پانتومیم و نمایش بدون کلام و با حرکات سر و صورت و رفتارهای غیر کلامی اجرا کند، سپس دانش آموزان دیگر حدس بزنند کدام موضوع یا شخصیت مثبت یا منفی داستان و... مورد نظر او بوده است. هم‌چنین نقاط قوت و ضعف اجرا را شناسایی و در مورد آن گفت‌وگو کنند. این روش نیز ما را به هدف تعامل اجتماعی و هم‌چنین از بین رفتن خجالت هنگام قرار گرفتن در جمع و صحبت کردن در حضور دیگران خواهد رساند.

فعالیت های یادگیری دانش آموزان در پایه اول

۱- قصه گویی :

" مربوط به صفحه ۱۹۴ کتاب راهنما "

آموزش قصه گویی توسط دانش آموزان از ابتدای سال تحصیلی با قصه گویی توسط آموزگار شروع می‌شود. علاوه بر آن توصیه‌ها و نکات مربوط به نقاشی برای قصه نیز مطالعه شود.

۲- تعریف خاطره:

"مربوط به صفحه ۱۹۵ کتاب راهنما"

برای انجام این فعالیت برای دانش آموز بدون گفتار از والدین کمک بگیرید زیرا خاطرات آنها عموماً با فرزندشان یکی است و می‌دانند چه اتفاقی برای او جدایت داشته است. به دانش آموزان و اولیا ایده دهید از آنها بخواهید راجب به خاطره خنده دار، شیرین یا تلخ کودک در منزل با او صحبت کنند و آن را برای فرزندشان بنویسند و آن را با صدای بلند برایش بخوانند سپس متن را برای معلم به مدرسه بفرستند. حتی دانش آموزی که هیچ گفتاری ندارد قادر است خاطره‌ی خود را به والدین بفهماند و آنها را به بازگو کردن خاطره‌ی خود وادار کند.

در پایه‌های پایین‌تر خاطرات خنده دار و شیرین برای دانش آموزان خیلی جالب‌تر است و در کلاس ایجاد انگیزه‌ی بیشتری دارد.

در پایه‌های بالاتر علاوه بر فعالیت‌های کتاب راهنما، می‌توانید تلفیقی بین این درس با درس انشا و خاطره نویسی انجام دهید.

۳- تصویر خوانی:

"مربوط به صفحه ۱۹۶ کتاب راهنما"

استفاده از تصاویر زنجیره‌ای در این فعالیت علاوه بر کمک به جمله سازی دانش آموزان، در پایه‌های بالاتر هم به درس انشا و جمله سازی کمک می‌کند.

۴- تلفیق قصه یا خاطره با نمایش:

"مربوط به صفحه ۱۹۶ کتاب راهنما"

دانش آموزان جسمی-حرکتی عموماً قادر به تقلید صدا هستند حتی بچه‌هایی که گفتار ندارند اغلب قادرند آهنگ صدا و کلمات را تقلید کنند. بنابراین با توجه به توانایی آنها می‌توانند در قصه‌گویی یا خاطره با نمایش همکاری کنند. هم‌چنین می‌توانید با حرکت دادن پاپت یا عروسک توسط این بچه‌ها برای نمایش استفاده کنید. با انجام کار گروهی و تقسیم کار در این گونه فعالیت‌ها می‌توانید از حذف دانش آموزان با مشکلات شدید جلوگیری کنید. مثلاً برای انجام این فعالیت توسط دانش آموزان جسمی-حرکتی شدید و یا دانش آموزان دارای اختلال گفتار شدید می‌توانید با مقوا تصویری از کوه یا درختان جنگل را در ابعاد بزرگ کشیده و دور آن را ببرید و با خلاقیت خود آن را به دانش آموز یا به ویلچر او وصل کنید تا آن‌ها در ایجاد

تجسم فضا و عناصر قصه به شکل تخیلی فعال باشند . در ابتدا باید داستان‌های کوتاه را انتخاب کنید تا دانش-آموزان متن‌ها را به راحتی به خاطر بسپارند . فعالیت‌ها را از ساده به مشکل طراحی کنید ابتدا داستان ساده‌ای را تعریف کنید بعد از چند بار تمرین دانش‌آموز آن را تعریف کند سپس نقاشی کرده و ... و در آخر به ایفای نقش و نمایش پردازد.

فعالیت های یادگیری دانش آموزان در پایه‌های دوم و سوم

"مربوط به صفحات ۱۹۷ و ۱۹۸ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد .

فصل ششم

نمایش

الف - دانستنی های معلم:

" مربوط به صفحه ۲۰۲ کتاب راهنما "

همان گونه که در فعالیت مربوط به قصه گویی ذکر شد در دانش آموز جسمی- حرکتی خجالت، ترس، کم- رویی و اعتماد به نفس پایین زیاد دیده می شود. اجرای نمایش می تواند در بهبود و حتی درمان بسیاری از مشکلات روحی و روانی تاثیر به سزایی داشته باشد. همان طور که یک کودک عادی با بازی و نمایش متوجه توانایی های خود می شود یک کودک معلول نیز علاوه بر پی بردن به توانایی های خود متوجه می شود چگونه می تواند از دیگر استعدادها و باقی مانده های توانایی هایش استفاده کند و با آگاهی از استعداد های درونی اش و تقویت آنها، دیگر ضعف ها را جبران نماید. برخی از دانش آموزان جسمی- حرکتی صدای خوبی برای قصه- گویی، گویندگی، سرود و... دارند، این استعدادها را کشف و پرورش دهید. این گروه از دانش آموزان می توانند در آینده شغل هایی بر اساس استعدادهای خود پیدا کرده و فردی خود کفا و موفق باشند. در اینجا نیز مسئولیت ها را تقسیم کنید و هیچ دانش آموزی بدون انجام مسئولیت نباشد تا موجب یاس و سرخوردگی و از بین رفتن اعتماد به نفس آن ها نشود.

فعالیت های یادگیری پایه اول

" صفحات ۲۰۷ الی ۲۰۹ کتاب راهنما "

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۱- بازی زوووو...:

" مربوط به صفحه ۲۱۰ کتاب راهنما "

برای اجرای این فعالیت حتماً از گفتاردرمان مدرسه کمک بگیرید. حضور گفتاردرمان در زمان اجرای بازی بسیار مفید است. هم چنین در صورت مشکل بودن تقلید صدای زوووو... می توانید صدای اوووو... یا مشابه این را به کار ببرید.

۲- بازی کشیدن مصوت ها:

" مربوط به صفحه ۲۱۰ کتاب راهنما "

برای اجرای این فعالیت و فعالیت های مشابه، حتماً از گفتاردرمان مدرسه کمک بگیرید.

فعالیت های یادگیری پایه دوم

"صفحات ۲۱۲ و ۲۱۳ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۳- بازی نام بردن اشیای محیط با چشمان بسته:

"مربوط به صفحه ۲۱۳ کتاب راهنما"

برای دانش آموزی که قادر به صحبت کردن نیست می‌توانید فهرست تصویری از اشیای تهیه کنید و همان اشیای را به دانش آموز نشان دهید ابتدا از تعداد کم شروع کنید و بعد تعداد اشیایی را که به دانش آموز نشان می‌دهید زیاد کنید، مثلاً "ابتدا ۳ شی و بعد با در نظر گرفتن تفاوت دانش آموزان و حضور ذهن آن‌ها تعداد اشیای را زیاد کنید. هم چنین اشیای را کم کم شبیه به هم انتخاب کنید مثلاً "از میوه‌های پلاستیکی، ابتدا سیب، خیار، توت و... که با هم تفاوت دارد را نشان دهید و بعد گلابی، سیب، پرتقال و... و دیگر اشیای شبیه به هم را نشان دهید. سپس با شیوه‌های دیگر کار را سخت‌تر کنید مانند کم کردن زمان نگاه کردن کودک به اشیای، اشیای را به دانش آموز نشان دهید و سریع جمع کنید طوری که دانش آموز تلاش کند دقت و حافظه‌ی دیداری خود را افزایش دهد و بعد از روی جدول و فهرست تصاویری را که دیده است نشان دهد.

فعالیت های یادگیری پایه سوم

"صفحات ۲۱۶ الی ۲۱۹ کتاب راهنما"

مطالب مربوط به کتاب نیاز به مناسب سازی ندارد.

۴- بازی معرفی یک شی بدون حرف زدن:

"مربوط به صفحه ۲۱۹ کتاب راهنما"

تقویت رفتارهای غیر کلامی در دانش آموزان بدون کلام بسیار اهمیت دارد، زیرا تنها راه ارتباط این دانش آموزان با دیگران به کارگیری رفتارهای غیر کلامی است. می‌توانید در اجرای این فعالیت افراد هر گروه را به گونه‌ای تقسیم کنید که دانش آموز بدون کلام دفعات بیش‌تری به عنوان نماینده گروه باشد تا با حرکات چهره و بدن بدون حرف زدن شی را به دیگران معرفی کند و بقیه دانش آموزان در گروه دیگر، اسم شی را حدس بزنند.

بخش سوم

این بخش مربوط به طراحی آموزشی و اجرای آن و ارزشیابی فعالیت های هنری دانش آموزان است و می باید توسط آموزگاران محترم به دقت مطالعه و اجرا شود بنابراین نیاز به مناسب سازی برای دانش آموز جسمی-حرکتی ندارد.

منابع:

- "راهنمای درس هنر برای معلمان پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی" انتشارات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- ورنر، دیوید. (۱۳۸۰). امداد معلولین. ترجمه دکتر ایرج دیهیمی. انتشارات مازیار.
- باشعور لشگری، مریم. (۱۳۸۸). راهبرد های نوشتن ویژه‌ی دانش‌آموزان با ناتوانایی‌های چندگانه. انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی.
- رای، هینگک. دونات میریام. کودکان مبتلا به فلج مغزی. ترجمه حمیده طباطبایی انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی.